

Bağımsızlıklarının 20. Yılında Türk Cumhuriyetleri:
Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan
Uluslararası Toplantı
05-06 Ekim 2011, Ankara / TÜRKİYE

Prof. Dr. Osman HORATA
Açış Konuşması

Sayın Cumhurbaşkanım,

Ortak tarihî ve kültürel değerlere sahip olduğumuz, dost ve kardeş Türk Cumhuriyetleri, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın, bağımsızlıklarının 20. yılı vesilesiyle düzenlediğimiz uluslararası toplantıyı onurlandırdığınız için teşekkürlerimizi arz ediyor; zatıdevletlerinizin şahsında toplantımızı onurlandıran değerli konuklarımızı saygıyla selamlıyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım ve Değerli Konuklar,

Düşünürler, geride bıraktığımız 20. yüzyılı, diğer asırlardan farklı, anlaşılması güç bir asır olarak nitelerler. İnsanlık açısından anlaşılmaya fırsat bırakmayacak kadar hızlı, aynı zamanda zor geçen bu asırda, iki dünya savaşı felaketi yaşanmış ve iki kutup arasındaki mücadelede de neredeyse dünya savaşlarındaki kadar insan hayatını kaybetmiştir.

Eric Hobsbawm, *Kısa 20. Yüzyıl* adlı eserinin girişinde, bu asrın nasıl bir asır olduğu sorusunun cevabını arar ve bu amaçla on önemli düşünürün kapısını çalar. Cevaplar, ne yazık ki bu yüzyılın savaşları ve felaketleriyle insanlık tarihinin en dehşet verici asrı olduğunu gösterir. Hayalleri zorlayan bilim ve teknoloji alanındaki baş döndürücü gelişmeler ise bu trajik tablonun gölgesinde kalır.

Bir taraftan kültürel soğuk savaş bir taraftan da ülkelerin kendi toplumlarına karşı uyguladığı baskıcı politikalar, bu asırda insanları öncelikle "kendi olarak kalma" mücadelesi vermek zorunda bırakır. Anadolu ve Orta Asya Türkleri de, 20. yüzyılın bu dehşetinden en fazla etkilenen toplumlar olurlar.

Orta Asya'daki Türk toplulukları ise, yapılan sistemli bir dil ve kimlik planlanmasıyla farklı dil ve topluluklar olma sürecine girerler. Farklı kimliklerden yüz binlerce insan, kimlikleri, sınırları yeniden inşa sürecinde yerlerinden yurtlarından

edilerek “özel yerleşim yerleri”ne yerleştirilirler. Başta Kazakistan’ın uçsuz bucaksız “bakir toprakları” olmak üzere Türk halklarının yaşadığı bölgeler, bilinçli bir şekilde yürütülen toplumsal mühendisliğin âdeta bir laboratuvarı olur. Bu sebeple, bağımsızlıktan sonra Orta Asya Türk toplulukları, bir taraftan devletlerini inşa ederken bir taraftan da kimliklerini yeniden inşa etmek zorunda kalırlar.

20. yüzyılın ayakta kalan son imparatorluğunun kansız bir şekilde dağılmasından sonra bu ülkeler, bu defa da ortak kan dolaşımını besleyen damarları kesilince, ayakta kalma mücadelesi veren birer ülke konumuna düşerler. Stratejistler, o günlerde bu ülkelere ömür biçmekte bile güçlük çekerler. Zengin doğalgaz ve petrol yataklarına sahip olmalarına rağmen, bu ülkelerin ekonomik ve sosyal çöküntüyle kısa sürede dağılıp gideceğini düşünürler.

Nitekim kısa sürede enflasyon astronomik rakamlara çıkar. Ticari ve mali faaliyetler âdeta durur. Bu yıllar, dost ve kardeş ülkeler için bir günün bir asra bedel olacak kadar uzadığı yıllar olur. Bunun yanında, Moskova’nın bölge üzerinde etkisini azaltması, bölgesel ve küresel güçlerin bu bölgeye dönük ilgisinin artmasına ve politikalarını yeniden belirlemesine yol açar.

Aradan geçen yirmi yılda, bu topluluklar bütün beklentileri boşa çıkarıp, büyük sorunları aşarak kendi ayakları üzerinde kalmayı başarırlar. Dost ve kardeş Türk cumhuriyetlerinin bu onurlu mücadelesinin önünde saygıyla eğiliyor, kendi bayrakları altında sonsuza kadar özgürce yaşamaları dileğiyle bağımsızlıklarının yirminci yılını tebrik ediyoruz.

Sayın Cumhurbaşkanım ve Değerli Konuklar,

Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan’ın, bu süreci başarıyla atlataları, şüphesiz sadece bölgesel barış ve istikrara değil küresel barış ve istikrara da büyük katkılar sağlamıştır. Bu ülkeleri ilk tanıyan ülke olma şansına sahip olan Türkiye Cumhuriyeti de, bağımsızlıklarının ilk günlerinden itibaren, karşılıklı güven ve eşitlik temelinde, kardeş ülkelerin yeşeren ümitlerinin sönmemesi ve uluslararası toplumla bütünleşebilmeleri konusunda her türlü çabayı sarf etmiştir.

Bundan sonra, bölgede kan ve göz yaşı yerine, dostluk ve barışın hâkim olması, bu tarihî tecrübenin bütün boyutlarıyla ele alınmasını gerektirir. Siyasi ve sosyolojik dönüşüm sürecinde bu ülkeler için en öncelikli konu, devletlerini ve kimliklerini yeniden inşa etme ile bölgesel ve küresel güçlerin Orta Asya'ya dönük politikaları olmuştur.

Bu sebeple, kardeş cumhuriyetlerin bağımsızlıklarının yirminci yılında, bu iki temel soruna dönük projeler hazırlayarak, tarih ve talih birlikteliğine sahip olduğumuz Avrasya'daki barış ve istikrara katkıda bulunmayı amaçladık. Bunlardan Ahmet Yesevi Üniversitesi'nce hazırlattırılan ve küresel ve bölgesel güçlerin Orta Asya politikalarını ele alan dokuz raporu sizlere takdim etme fırsatı bulduk.

Yirmi yıllık süreçteki, ulus ve devlet inşa sürecini bizzat saha araştırmasına dayalı olarak ele alan *Avrasya'da Yeniden Çizilen Sınırlar, İnşa Edilen Kimlikler* başlıklı, yurt içinden ve yurt dışından 30 bilim insanının katıldığı üç ciltlik proje de, büyük oranda tamamlanmıştır ve bu yıl içinde kamuoyunun istifadesine sunulacaktır. Bu proje, Atatürk Kültür Merkezi tarafından yürütülmekte, Türk Dil Kurumu ve Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığınca desteklenmektedir.

Bu toplantı, bilim dünyası olarak bu sürece yapılabilecek en anlamlı katkı olduğunu düşündüğümüz projeleri tartışmaya açmayı, aynı zamanda konunun yetkili uzmanlarının ağzından Türk Cumhuriyetleri arasındaki yirmi yıllık sürecin, ekonomik, kültürel, bilimsel, siyasi ilişkiler açısından bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamaktadır.

Bu toplantı vesilesiyle, Devlet Arşivlerindeki Orta Asya Türk Topululuklarıyla ilgili belgeler, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu bağlı kuruluşlarında dış Türklerle ilgili yapılan yayınlardan oluşan sergi ile TRT tarafından hazırlanan belgeselden bir bölüm de bu toplantı vesilesiyle ilk defa sizlerle buluşacaktır.

Kurumlar arasında örnek bir işbirliğinin ürünü olan bu çalışmalarda emeği geçen kişi ve kurumlara teşekkür ediyor, toplantımızı onurlandıran Cumhurbaşkanımız sayın Abdullah Gül'e, Başbakan Yardımcımız Sayın Bekir Bozdağ'a, toplantının ev sahipliğini üstlenen Dışişleri Bakanımız Sayın Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'na, dost ve kardeş ülkelerin bakanlarına, yabancı misyon temsilcilerine, değerli protokol

mensuplarına, siz değerli konuklarımıza ve basınımızın değerli temsilcilerine şükranlarımızı arz ediyor, katılımcılara başarılar diliyorum.